

«nōrit et tempus et modum miserationis suae, ac propterea non licet cupiam aliter (sic legendum pro cui petulanter) pro aliquo re Dominum postulare; sed magis ad arbitrium cuncta referre. Sic legitur quidam Patrum in oratione tantum dixisse: *Fili Dei, sicut vis et sicut scis, miserere mei.* Unde in libro Danielis pueri dicant: *Non oportet nos de hāc re respondere tibi. Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis. Quid si noluerit, notam sit tibi rex, quia deos tuos non colimus.* cap. 3, vers. 17. Citatur et ferè eadem in Glossā. Sed iterum de hoc in quaestiuclā sequente.

QUESTIUNCULA XIX.

Quid ex priore Judith oratione dici possit?

Purima profectō et utilissima disci possunt, sed pleraque vel textum legenti obvia, vel certè jam proposita sunt. Si qui reliquiarum colligamus, et occurrat primum, quod v. 22 dicitur: *Abraham probatus, Deus amicus effectus est.* Factum id quidem Genes. 12, v. 2, c. 15, v. 5, c. 22, v. 16: *Per memetipsum juravi, dicit Dominus, quia fecisti hanc rem et non peperisti filio tuo unigenito propter me. Benedicam tibi et multiplicabo semen tuum sicut stellas caeli, et velut arenam quae est in littore maris; possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum, et benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae, quia obedisti voci meae.* En quomodo tentatus, et probatus, et amicus Dei effectus, idque totum dilucidè admodum tractatur Ecclesiastici 44, v. 20 et sequentibus. Sanctus verò Jacobus Epistolae suae cap. 2, v. 25: *Suppleta est, ait, scriptura dicens: Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad iustitiam, et amicus Dei appellatus est.* Cujus sententiae pars prior legitur Genes. c. 15, v. 6, posterior 2 Paral. 20, v. 7, Isaie 41, v. 8, Daniel 1, 5, in Latino textu vers. 35, et hoc loco. Unde Prolegomeno 4, supra, colligebam, hunc ab Apostolo Jacobo librum citari. Cur enim hunc ad locum, quam ad alios illos minus respexisse putetur? Fateor tamen multò in argumento virum plus futurum, si solo isto loco amicus Dei Abraham vocaretur, idèque sub junctis ibidem argumentis aliis potius quam isto, contra contumaciores antagonistas conflegendum. Similiter tamen et capituli hujus versum vicesimum quintum fuisse animo ealanoque converso videtur S. Paulus, cum 1 Corinth. 10, vers. 10, scripsit: *Neque murmuraverunt, sicut quidam eorum murmuraverunt,*

et perierunt ab exterminatore. Nasquàm enim Israelitas, de quibus ibi sermo, ab exterminatore perisse deserunt, nisi hoc loco, scripturae novi. Nam Exod. 12, quos interiecit percussor, vers. 25, Egyptii erant: Israelitas dum inmurant et delinquant, iis quos indicavi locis, punitos exterminatosque fuisse scriptum est, sed exterminator nullus nominatur; idèque videtur hic in veteri Testamento locus unus exterminatorem istum indicasse, et ex eo S. Paulum protulisse. Si enim habere Chaldaeum textum, eumque Latio dotare, suo adhuc aeo, potuit S. Hieronymus, cur non et sanctissimi Apostoli Paulus et Jacobus? Quod idè etiam observandum, ne quis faciat ista minoris, quia in Graeco textu non explanata.

QUESTIUNCULA XX.

Quae ex eadem priore oratione ad mores dici possint.

Discitur primò, posse interdum magistratus et superiores à subditis argui, sed modèstè admodum, cautè ac demissè, prout à Judith factum exposui. Et de isto reprehensionis modo videri potest S. Gregorius 3 parte Pastoralis, maxime cap. 5.

Dicitur secundo, quemadmodum nullas Deo leges, conditiones, modos et tempora prescribere debeamus, sive dum oramus, sive dum è molestiis quibusdam liberationem optamus, de hisque deliberamus. Qui enim sumus nos, qui tentemus Dominum? Potest, ait S. Chrysostomus ad pop. homil. 4, Deus omnia gratia hāc ipsa die solvere; sed donec nos purgatos videat, donec videat factam conversionem, et poenitentiam firmam et inconvulsam, non dissolvit tribulationem. Etenim aurifex, donec aurum benè purgatum viderit, de conflatorio non extrahit; sic et Deus non abducit hanc (tribulationis alioquin) nubem, donec nos penitens emendaverit. Qui enim tentationem permisit, ipse novit et tentationis solvendae tempus. Et sicut citharædus neque nervum intendit, ut non abruptus, neque remittit ultra modum, ne harmonie concentum lædat; sic et Deus agit, neque in remissione continuat, nec in longi tribulatione nostram constituit animam, secundum suam prudentiam utrumque faciens. Non sinit enim nos continuatè potiri remissione, ne segniore flamus. Non autem rursum sinit in continuatè esse tribulatione, ne concidamus, neve desperemus. Ipsi (Domino) adversitatis

«finienda tempus relinquamus, nos verò tantum in sanctitate vivamus. Opus enim nostrum ad virtutem mutari, Dei verò opus malis urgentibus finem imponere. Eleam ipse magis quam tu qui tentaris, hoc incendium extinguere vult, sed salutem tuam expectat. Sicut igitur ex remissione tribulatio facta est; sic et ex tribulatione remissionem expectare convenit. Quamobrem benè in Pirke avoth, cap. 2, Rabbi Schimon: «Cum, ait, oras, ne orationem tuam figens facias (modum scilicet ac tempus Deo præfigens), sed ora an misericordis et humilibus supplicationibus, quae ad misericordiam et gratiam impetrandam, sint idoneae, coram Deo, secundum quod dictum est à joele: Quia Deus clemens, et misericors est longanimis et multa pietatis.»

Discitur tertio in rerum ad aeternam salutem non necessariarum, minimeque coelestium precatu, optimum esse Deo semper dicere, ut secundum suam voluntatem, sic faciat nobiscum. Id exemplo monitque Christi Domini, et ex Rabano etiam supra monstravi. Nunc adicio celebrem illam mendici cujusdam vel historiam vel parabalam, qui summæ tranquillitatis et felicitatis viam doctissimo cuidam virodicebat, hoc in votis unum semper habere, ut Dei voluntas fiat, idèque sibi, etiamsi ostium stipem quaereret, in pluvii et frigidibus interdum pernoctaret, sæpè fameret, stipisque nihil acciperet, adversi tamen et molesti nihil esse, quia semper animo illud agitaret: *Fiat voluntas tua, sicut in caelo et in terrā.* Quid verò in Alcibiade secundo Plato? Non omnis hūc ejus tendit oratio, cum docet, à Deo id tantum petendum, quod reverè bonum est. Hoc autem quidam sit, in rebus quidem, ut dixi, fluxis et caducis, à nobis, qui imprudentes ignarique admodum sumus, nequaquam esse definiendum, idèque et poetam illum laudat, cujus in Anthologiae primum translati sunt versiculi, quos clarissimum Anglorum decus Thomas Morus ita quondam vertebat:

Da bona, sive rogare, Deus, sed nulla rogare, Et mala, sive petare, nega, sed nulla petare.

Discitur quarto, si quae in majoribus vita hæserint, ea posteris valde cavenda, exemplo istorum, quos commendat Judith, vers. 18. Quòd si vita cavenda, religio utique et virtus imitanda. Prius illud, qui in Turciae tandem tyrannidis barathrum conjecti sunt, non servarunt Graeci, ut eorum diligenter observavit et monuit patriarcha Gennadius Scholarius

lib. de summi pontificis Primatu, sect. 15. In posteriore non parum ubique claudicatur. Eheu! in catholica avitae pietatis, devotionis modestiaeque studio,

Damnosa quid non inveniunt dies?

Aetas parentum pejor avis tulit

Non nequiores, mox daturos

Progeniem vitiosorem.

Discitur quinto, quid qui aliquo in populo auctoritate pollent, agere debeant. Si petat, imò et flagitet ille iniqua, religioni adversa, Dei honori contraria, nunquam annuendum est. In rerum verò asperitatibus, bonis accomodatique rationibus, quae ad misericordiam et orationibus et corroborandis. Sed sanè licet isti sacerdotis, ut dixi, non fuerint, optimè tamen sacerdotibus, episcopis et pastoribus omnibus ista modò iterarè saneta Judith: *Et munc, fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, et ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite.* Vide S. Chrysostomum homilias ad populum 2, 5, 4, 5, 6, 11, 12 et sequent.; D. Ambrosium serm. 83, 84 et sequent.

Sextò, quanti referat exempla sanctorum martyrum, historiasque sanctorum è sacris literis, aliisque bonis auctoribus in prompta habere. «Longum, ait Seneca epist. 6, iter est per præcepta, breve et effiex per exempla;» et 85: «Instruenda est vita exemplis illustribus; iterumque 85: «Proponamus laudanda; invenietur imitator.» Et apud Tacitum Thraseas: «Oportet, ait, juvenes firmare animum constantibus exemplis.» Sed plura Machab. cap. 2. Quin et impietas ac vitiorum exempla interdum commemoranda, ut dum quibus à Deo penis plectantur, audiunt alii, exhorrescant et fugiant. Laudat ille ibi, 4, satyr. 4, parentem, quòd isto docendi genere vitiorum fugam docere solitus sit:

Invenit pater optivus hoc me,

Ut iugerem, exemplis vitiorum quæque notando. Cùm me hortaretur, parè, frugaliter, atque Vivere uti contentus eo, quod mi ipse parâsset.

Septimò, quomodò divinitus inmissæ calamitates ferendae, ipsas peccatis videlicet nostris ascribere; majores nos promeritis agnoscerè; ad nostram summam utilitatem à Deo referri, statuerè, ne quæ dextrâ manu nobis petat optimus Maximus dat, ea nos levat, ut aiebat quidam, accipiamus. Sed in Tobia de hoc benè multa cap. 2 et 12.

Octavò, et illud dicitur, castigandos quidem esse servos, non tamen ad perditionem, sed

ad emendationem, tantum et quidem, ut lib. 6 de Legibus præscribit Plato, *absque contumeliâ*; quod si servos, quantum magis filios? Quemadmodum, ait ille, servos diximus castigare sine contumeliâ oportere, ne in iracundiam efferrantur; castigare tamen omnino, ne numerum delicti reddantur; ita et liberos volumus. Vos, ut ait S. Paulus Ephes. 6, vers. 4, *patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros; sed educate illos in disciplinâ et correptione Domini*. Et paulo post, vers. 9: *Vos, domini, eadem facile servis, remittentes minas, scientes quia et illorum et vester Dominus est in caelis*.

QUESTIUNCULA XXI.

Quid, à principum ad Judith accessu, et orationis approbatione, documentorum?

Judith ipsius vocatu ad eam principes hos venisse, magnæ modestiæ virtutisque opus fuisse, dixi antea. Tantum addo, ne servorum ut ancillarum, per quas nos Deus vocat, vitilitatem et indignitatem contemnamus. Hi enim non ad se, sed ad Dominum nos suum vocant. *Sapientia*, Proverb. 8; vers. 5, *misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem, et ad menta civitatis*.

Discamus porrò à tantis viris, etiamsi quod humanæ infirmitatis est, aliquando labamur, non egred, dum à minoribus etiam reprehendimur, id ipsum ferre, multò minùs, dum à majoribus. In Græco videntur seipsos quidem aliquantulum excusare, dum valde populum sitiisse, ideòque et se ab illo, ut jurarent, coactus dicant: est tamen ingenua potius culpa, ipsiusque occasione confessio, quæ in Chaldæo et Latino præterita.

Discamus verò amplius, culpam ubi agnovimus, ejus à Deo veniam petere, idque per nos et per alios. *Nunc ergo*, aiunt, *ora pro nobis*. Fuit hic olim mos adeò veteribus usitatus, ut etiam qui seriò culpam non agnoscerent, neque ipsam, ut par erat, detestarentur, usitatum tamen hoc demissionis poenitentiaque symbolum, labris saltem primoribus ederent. Nam in veteri Testamento Saül, 1 Reg. 15, à Samuele reprehensus: *Peccavi, ait, quia prævaricatus sum sermonem Domini et verba tua, timens populum, et obediens voci eorum. Sed nunc porta, queso, peccatum meum, et revertere mecum, ut adirem Dominum*. In novo, Simon Magus Actor. 8, vers. 24: *Precaimini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum que dixistis*. Nos hypocriticas istas confessiones fugiamus, veras et sinceras quæ et veniam impetrent, in proceribus istis imitemur.

Sed et causa cur ipsam Judith orare orent, consideranda. Quoniam, inquit, *mulier sancta es, et times Deum*. Ego me ad te, o beatissima Dei mater et Virgo, converto, et supplicale pariter: *Ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, et times Deum*. Et: *Sancte Petre, ora pro nobis, quoniam vir sanctus es, et times Deum*. *Sancte Paule, ora pro nobis, quoniam vir sanctus es, et times Deum*, itemque in cœlitibus aliis omnibus. Quid frendes, hæretice? An in istos, beatos jam, cum Christo Jesu, in cœlis ævo fruentes, hæc ipsa orandi causa non convenit? Non sancti sunt? non Deum timeant? At non sunt in hæc ipsa vitâ, ut Judith? Quid tum? An ita huic vitæ annexum appaetumque orare, ut nemo nisi vitam hanc vivat, oret? At sic nulla in cœlis esset oratio, nulla Dei laudatio, nulla gratiarum actio. Nam et precatio hæc particula quædam est, 1 Timoth. 2, vers. 4. An verò potest etiam extra vitam hæc aliquid orare, sed non pro alio? At Christus Dominus ex hæc pridem vitâ discessit, et tamen non quæ Deus, sed quæ homo, interpellat pro nobis, Hebr. 7, vers. 25; 1 Joan. 2, vers. 4. Imò etiam epulo ille dives poterat adhuc pro fratribus orare, licet ratione, non mortis quam obierat, sed mortis quam in æternum miser obibat; ratione, inquam, damnationis miseræ, nihil impetraret. Huic scilicet dici non debuit, *ora pro nobis*, quia nec alterum illud subditi potuit, *quoniam vir sanctus es, et times Deum*. Verùm non indigent hæretici nostri sanctorum precibus, quia vel peccatum nunquam suum, nisi cum Saule et Simone Mago, hypocritice confitentur, vel illos reverè sanctos, Deumque timeantes, aut certe nullam omnino vitam viventes putant, quasi falsum foret illud Christi Domini Matth. 22, vers. 32: *Non est Deus mortuorum, sed viventium*. Ceterùm in posteriore ipsorum approbatione, pulchra est illa precativocula: *Dominus sit tecum, quam crebrò Ecclesia usurpat, cum ait: Dominus vobiscum*.

QUESTIUNCULA XXII.

Quid à posteriore Judith oratione documentorum?

Rara quidem, sed præclara in muliere virtus silentium. Hoc tamen à Judith non mulieres tantum, sed et virorum quidam discere possunt, qui arcanum nullum continere, omnia ubique profundere, denique pleni rimarum hæc atque illæ perfluere assolent, Judith neque quid facere instituerit, patefaci, neque ullam id ipsum rimandi et expiscandi ausum dat. Tantum in Latino ait vers. 32: *Ego exeam*

cum abrâ meâ. Monendum verò ista futura, *exeam, peream, transeam*, et similia, nostro interprete quandoque usurpari pro *exibo, peribo, transibo*. Sicuti contra, è veterum usu ista commendat Marcellus, *audibo, aperibo, dicebo, paribit, pereibunt, obedibo*, et alia non pauca. In Græco: *Audite, ait, me, et opus faciam quod ad generis nostri filios in generationes generationum perveniet*.

Omnium verò maxime imitatu dignissima est sanctæ Judith demissio et religio. Eam magno encomio, et plenis penè fistulis laudant principes, à veritate: *Omnia que locuta es vera sunt; à prudentiâ: Non est in sermonibus tuis ulla reprehensio; à sanctitatè: Mulier sancta es; à Dei timore: Times Deum*. In Græco etiam perspicue, nullisque verborum ambagibus, ab eccellente, omnibusque quàm cognitissimâ sapientiâ: *Non hostis primium tua manifestata est sapientia; sed jam pridem à dierum tuorum principio, sive à primâ tua ætate, novit populus universus tuam sapientiam; ideòque et hominem esse, quod corde jam tuo efformasti, sive cogitasti*. Denique tanti ipsam fecerant, ut ejus precibus culpam, quam ipsi agnoscebant, et quidem tantam, quantum illa dixerat, apud Deum deleri orarent, ejusque deprecationem rogarent. Et ipsa tamen non modò nihil effertur, sed seipsam multò magis dejicit, et quemadmodum ab angelo et Elizabethâ eim laudaretur B. Virgo, se Dei humilem ancillam profitebatur, ita et Judith se pauperulam, quæque aliorum ipsa egest precibus proficietur, neque eorum tantum quibus dicere possit: *Ora te pro me, quoniam viri sancti estis, et timeatis Deum*; sed eorum etiam, quos in Deum graviter commississe dixerat, quos arguerat detentatores, munitores, ultores. *Ora te, ait vers. 33, pro me ad Dominum Deum nostrum*. Neque hoc semel tantum petit, sed in tam paucis verbis, iterùm et iterùm vers. 32 et 33. Neque horum tantum, qui primarii erant, et viri, licet jam prolapsi, virtute aliquo præstantes, jamque ab illo suo delicto resipiscabant, preces petit; sed aliorum etiam omnium, qui in urbe tum erant, licet suâ ipsi murmuratione, impatientiâ et querelâ, quæ suos hæc principes impulerunt, non parum etiam deliquissent. Quis magnæ hoc humilitatis indicetur? Quis et imitatione dignissimum non censeat? Sunt et in hæc vitâ etiam ii, quos egregie sanctos, Deique metuentes Judi-

camus; at non li tantum, sed et alii, qui in Ecclesiâ adhuc catholica permanent, etiamsi aliquid aliquando deliquerint, vel etiamnum adhuc delinquant. Sæpe qui cecidit resurgit, et quidem nostrâ interdum opinio velocius. Nemo contemnendus. Pharisæico supercilio respuendus nemo. In Ecclesiâ catholica, *multum corpus sumus, in Christo, singuli autem alter alterius membra*, Roman. 12, vers. 2; *non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo, aut iterum caput pedibus: Non est mihi necessarii, 1 Corinth. 12, vers. 21*. Ideòque et S. Jacobus cap. 5, vers. 16: *Ora te pro invicem, ut saltemini, et ipsam electionis vas D. Paulus Rom. 15, vers. 50: Oscebro, ait, vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, et per charitatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum, 2 Cor. 1; vers. 10. Deus de tantis periculis nos eripuit et eruit, in quem speramus, quoniam et adhuc eripiet, adjuvantibus et vobis in oratione pro nobis, 1 Thessal. 5, vers. 2. Fratres, orate pro nobis, et cap. 5, vers. 1: De cætero, fratres, orate pro nobis, Quemadmodum verò petit sancta Judith vers. 35: *Nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum, ita Actor. 12, vers. 6: Oratio sebat sine intermissione ab Ecclesiâ ad Deum pro S. Petro, qui in Herodis carcere tenebatur*. Et nos quidem semper aliorum prece tu indigemus, sed tim imprimis, eim magnum et arduum quodplam molimur, cui nostra facile succumbere potest infirmitas, sive id publicum sit, sive privatum; verbi causâ, eim ad peccatorum, hæreticorum, gentinoque infidelium conversionem aggredi, religiosum vitæ statum inire, paupertatis, castitatis et obedientiæ Deo vota nuncupare volumus, dicamus: *Ora te, ut firmum faciat Deus consilium meum*. Nam nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei, Luc. 9, vers. ultimo. Ceterùm, quia penes optimates istos, portarum urbis claves erant, et, nisi eorum emissu nutuque, poterat nemo egredi, vel ingredi, noctu præsertim, ideò *Stabitis, ait, vos ad portam, nocte istâ*. Et cap. 10, vers. 9, in Græco: *Portam, ait, urbis mihi jubete aperiri*. Discamus et nos, nusquam egredi, nisi stantibus ad portam, et concedentibus, quibus claves dedit Deus, sed in his potissimum rebus, quæ ad Evangelii Christi Domini prædicationem, divinorum sacramentorum administrationem spectant, ut videlicet non somat sibi quisquam honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron, Heb. 5, vers. 4.*